EUROPOS
KOMISIJA

Briuselis, 2022 11 15
COM(2022) 642 final

KOMISIJOS ATASKAITA EUROPOS PARLAMENTUI IR TARYBAI

2022 m. ataskaita dėl energijos subsidijų ES

Komisijos ataskaita dėl energetikos sąjungos padėties. Energijos subsidijos ES

1. Įvadas ir pagrindinės išvados

Tai trečioji metinė ataskaita dėl valstybių narių pažangos palaipsniui atsisakant energijos subsidijų, visų pirma subsidijų iškastiniam kurui, stebėsenos ES. Laipsniško šių subsidijų atsisakymo reikalaujama pagal Reglamentą dėl energetikos sąjungos ir klimato politikos veiksmų valdymo[1]. Ši ataskaita grindžiama dviem ankstesnėmis prie energetikos sąjungos būklės ataskaitos pridėtomis ataskaitomis[2] dėl subsidijų, kurias Europos Komisija paskelbė 2020 ir 2021 m.

Pirmos dvi ataskaitos iš esmės buvo grindžiamos tiesioginiu duomenų rinkimu iš nacionalinių valdžios institucijų ir jose atskleista, jog 2020 m. nacionaliniuose energetikos ir klimato srities veiksmų planuose (NEKSVP) yra didelių duomenų spragų. Tačiau metinis duomenų rinkimo tęstinumas padės pagerinti NEKSVP pažangos ataskaitų, kurios turi būti pateiktos 2023 m., duomenų kokybę.

Europos Sąjunga siekia iki 2030 m. išmetamą ŠESD kiekį sumažinti bent 55 proc., palyginti su 1990 m. lygiu, o iki 2050 m. neutralizuoti poveikį klimatui. Tai reiškia, kad reikia nutraukti iškastinio kuro subsidijavimą ir kartu sudaryti palankias sąlygas energijos vartojimo efektyvumui bei atsinaujinantiesiems energijos ištekliams ir atsižvelgti į pažeidžiamų vartotojų poreikius vykdant energetikos pertvarką.

2021 m. lapkričio mėn. Glazgo klimato pakte[3] paraginta „sparčiau laipsniškai mažinti iš anglies gaunamos energijos vartojimą netaikant išmetamųjų teršalų kiekio mažinimo priemonių ir laipsniškai atsisakyti neefektyvių subsidijų iškastiniam kurui, kartu teikiant tikslinę paramą skurdžiausiems ir pažeidžiamiausiems subjektams, atsižvelgiant į nacionalines aplinkybes ir pripažįstant paramos poreikį siekiant teisingos pertvarkos“[4].

Dėl Rusijos karinės agresijos Ukrainoje Europos Sąjunga ėmėsi naujų trumpalaikių politinių veiksmų. Kovo mėn. „REPowerEU“ komunikatu ir 2022 m. gegužės mėn. planu „REPowerEU“[5] daugiausia sustiprinti perėjimo prie švarios energijos tikslai, nustatyti Europos žaliajame kurse ir įtvirtinti ES klimato teisės akte. Tačiau, palaipsniui atsisakant iškastinio kuro importo iš Rusijos, subsidijų iškastinio kuro energijai pokyčiai ateityje tikriausiai bus reikšmingesni. Nacionaliniai veiksmai, kuriais siekiama vėl pradėti elektros energijos gamybą naudojant anglis ir naftą, taip pat turės laikiną poveikį.

2021 m. birželio mėn. taip pat buvo priimtas Komisijos deleguotasis reglamentas dėl tvaraus finansavimo taksonomijos[6]. Jame nustatyti techninės analizės kriterijai, pagal kuriuos nustatoma, kokiomis sąlygomis ekonominė veikla laikoma svariai prisidedančia prie klimato kaitos švelninimo arba prisitaikymo prie jos ir ar ta ekonominė veikla nedaro reikšmingos žalos kitiems ES aplinkos tikslams. Jis buvo papildytas 2022 m. kovo mėn. priimtu

[1] Reglamento dėl energetikos sąjungos valdymo (2018/1999/ES) (toliau – Valdymo reglamentas) 35 straipsnio n punktas.
[2] https://ec.europa.eu/energy/sites/default/files/annex_to_the_state_of_the_energy_union_report_on_energy_subsidies_in_the_eu.pdf, (toliau – ankstesni Komisijos subsidijų tyrimai (2020 ir 2021 m.).
[3] https://unfccc.int/sites/default/files/resource/cma2021_10_add1_adv.pdf.
[4] Be to, Tarybos rekomendacijoje dėl sąžiningo perėjimo prie neutralaus poveikio klimatui ekonomikos užtikrinimo (2022/C 243/04) pabrėžiama, kad „mokesčių ir išmokų sistemų bei socialinės apsaugos sistemų sudėtis turėtų būti išnagrinėta atsižvelgiant į konkrečius žaliosios pertvarkos nulemtus poreikius, atspindint ir principą „teršėjas moka“, ir poreikį įgyvendinant politikos priemones neskirti subsidijų iškastinio kuro vartojimui, nesusaistyti vartotojų su konkrečia technologija, nesumažinti paskatų pastatų renovacijai bei šiluminės energijos sistemų pakeitimui ir nesumažinti paskatų bendrose energijos vartojimo efektyvumo priemonėse“.
[5] https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/lt/IP_22_3131.
[6] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:32021R2139&from=LT.

papildomu deleguotuoju reglamentu[7], apimančiu įvairią ekonominę veiklą tam tikruose energetikos sektoriuose, t. y. tam tikrą su gamtinėmis dujomis ir branduoline energija susijusią veiklą.

Rengdama šią ataskaitą, Komisija atliko tyrimą[8], kad surinktų duomenis iš valstybių narių ir išplėstų ir (arba) pataisytų ankstesnius duomenų rinkinius, kuriuose buvo pateikti neišsamūs 2020 ir 2021 m. rezultatai[9]. Kai Komisijos tyrimas buvo užbaigtas (2022 m. liepos mėn.), 2021 m. duomenys buvo neišsamūs, todėl buvo atlikta daug apytikslių skaičiavimų. Dėl šios priežasties 2021 m. duomenys šioje ataskaitoje turėtų būti vertinami atsargiai[10]. Siekiant užtikrinti gerą duomenų kokybę, valstybių narių buvo paprašyta atlikti kryžminę naujosios duomenų bazės patikrą. Komisijos tyrimo metu taip pat buvo atliktas pirminis energijos subsidijų sąsajų su taksonomijos kriterijais įvertinimas.

Šio tyrimo rezultatai patvirtina, kad pastaraisiais metais iškastinio kuro energijai skirta daug subsidijų, nors jų šiek tiek mažėja. Tai reiškia, kad ES ir jos valstybės narės turi dėti daugiau pastangų, kad įvykdytų savo tarptautinius įsipareigojimus dėl subsidijų iškastiniam kurui ir iki 2050 m. pasiektų poveikio klimatui neutralumą. 2020 m. bendra energijos subsidijų suma ES siekė 173 mlrd. EUR, o 2015–2020 m. padidėjo 7 proc., t. y. 14 mlrd. EUR. Subsidijos atsinaujinantiesiems energijos ištekliams padidėjo 15 proc. ir 2020 m. siekė 81 mlrd. EUR, o subsidijos energijos vartojimo efektyvumui tuo pačiu 2015–2020 m. laikotarpiu padidėjo 20 proc. (15 mlrd. EUR 2020 m.) – tai palankūs pokyčiai, kurie padės ES pasiekti savo tikslus pereinant prie švarios energijos.

Bendra subsidijų visoms energijos rūšims (iškastiniam kurui, branduoliniam kurui ir atsinaujinantiesiems energijos ištekliams) suma 2021 m. toliau didėjo. Tai lėmė didėjanti energijos paklausa, nes po 2020 metų, kuriems buvo būdingi su COVID-19 pandemija susiję apribojimai, toliau vyko ekonomikos atsigavimas. Kaip matyti iš 2021 m. duomenų įverčių, 2021 m. bendra energijos subsidijų suma padidėjo 11 mlrd. EUR, palyginti su 2020 m., ir pasiekė 184 mlrd. EUR. Iš šių energijos subsidijų 2021 m. subsidijos energijos paklausai[11] siekė 65 mlrd. EUR, t. y. maždaug 8 mlrd. EUR (+14 proc.) daugiau nei 2020 m., o subsidijos energijos vartojimo efektyvumui siekė 19 mlrd. EUR, t. y. maždaug 3 mlrd. EUR (+29 proc.) daugiau nei 2020 m. Tuo pat metu, palyginti su ankstesniais metais, subsidijos atsinaujinantiesiems energijos ištekliams sumažėjo beveik 3 mlrd. EUR (–3,5 proc.) (iki 78 mlrd. EUR 2021 m.), nes didėjo didmeninės elektros energijos kainos, o tai lėmė mažesnes supirkimo priemokas.

[7] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:32022R1214&from=LT.

[8] „Study on energy subsidies and other government interventions in the EU – 2022 edition“ („Energijos subsidijų ir kitų valstybės intervencijų ES tyrimas. 2022 m. leidimas“) (toliau – Komisijos tyrimas). https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/34a55767-55a1-11ed-92ed-01aa75ed71a1.

[9] Tiek dėl pakartotinio ankstesnių metų subsidijų apskaitos duomenų vertinimo, tiek dėl pakitusio piniginio pagrindo (šioje ataskaitoje apibūdinama žodžiais „išreikšta 2021 m. eurais“) šioje ataskaitoje pateiktose diagramose nurodytos bendros sumos gali skirtis nuo sumų, nurodytų paskutinėje ataskaitoje dėl energijos subsidijų, paskelbtoje 2021 m. arba anksčiau.

[10] Kalbant apie kai kurias konkrečias subsidijas, jeigu 2021 m. verčių nebuvo, 2020 m. vertės įtrauktos kaip 2021 m. įvertis. Daugeliu atvejų šioje ataskaitoje nurodomi 2021 m. duomenys. Tačiau, jei 2020 m. duomenys yra vieninteliai pakankamai patikimi duomenys analizei atlikti, jie laikomi naujausiais turimais duomenimis.

[11] Su energijos paklausa susijusiomis subsidijomis skatinamas energijos vartojimas įvairiuose ekonomikos sektoriuose, pvz.: i) sumažinant mokesčius už suvartotą energiją arba juos grąžinant; ii) reguliuojant kainas tam tikruose sektoriuose ir iii) skiriant tiesiogines išmokas, kuriomis siekiama sumažinti vartotojams tenkančią naštą, atsirandančią dėl energijos sąnaudų. Kai kurios subsidijos energijos paklausai turi socialinį poveikį, kuris yra platesnis nei vien ekonominiai sumetimai. Esant aukštoms energijos kainoms, priimant politinius sprendimus dėl subsidijų reikėtų atsižvelgti į itin pažeidžiamus vartotojus.

Subsidijos iškastiniam kurui, kurios 2020 m. pasiekė 50 mlrd. EUR, 2015–2020 m. sumažėjo 1,5 proc. (arba 0,7 mlrd. EUR) dėl: i) su kuru nesusijusių subsidijų sumažėjimo (–1,4 mlrd. EUR); ii) subsidijų anglims sumažėjimo (–0,9 mlrd. EUR); iii) subsidijų dujoms padidėjimo (+0,5 mlrd. EUR) ir iv) subsidijų naftai ir naftos produktams padidėjimo (+1,2 mlrd. EUR). Šiuo laikotarpiu subsidijos iškastiniam kurui sumažėjo daugumoje valstybių narių. Tačiau keliose šalyse, pvz., Belgijoje, Bulgarijoje, Lenkijoje, Nyderlanduose, Prancūzijoje, Slovakijoje ir Suomijoje, 2015–2020 m. subsidijos iškastiniam kurui gerokai padidėjo. ES lygmeniu subsidijų iškastiniam kurui dalis, išreikšta BVP, 2015–2020 m. beveik nepakito.

Transporto sektoriuje subsidijos iškastiniam kurui (visų pirma naftos produktams) 2015–2019 m. labai padidėjo (29 proc., arba 3,1 mlrd. EUR), o 2020 m. sumažėjo 3 mlrd. EUR. 2021 m., net ir padidėjus transporto veiklos apimčiai po to, kai buvo baigti taikyti COVID-19 apribojimai, subsidijos iškastiniam kurui apskritai išliko stabilios, palyginti su 2020 m., nes subsidijos iškastiniam kurui sumažėjo kituose ekonomikos sektoriuose, pavyzdžiui, energetikos sektoriuje.

2015–2020 m. subsidijos iškastiniam kurui žemės ūkyje taip pat padidėjo (13 proc., arba +0,7 mlrd. EUR), daugiausia teikiant paramą kuro suvartojimui (pvz., mažinant kuro mokesčius arba nuo jų atleidžiant).

Namų ūkiams skiriamų subsidijų iškastiniam kurui suma per tą patį laikotarpį padidėjo 15 proc. (0,4 mlrd. EUR), daugiausia teikiant subsidijas mazuto ir gamtinių dujų vartojimui. 2021 m. namų ūkiams skiriamos subsidijos iškastiniam kurui toliau didėjo, palyginti su 2020 m. lygiu.

2015–2020 m. subsidijos gamtinėms dujoms padidėjo 6 proc. (0,5 mlrd. EUR) ir sudarė maždaug 19 proc. subsidijų iškastiniam kurui, o 2021 m., palyginti su 2020 m., dar padidėjo 0,7 mlrd. EUR (+10 proc.). Subsidijos anglims ir lignitui, sudarančios 18 proc. visų subsidijų iškastiniam kurui, 2015–2020 m. ES sumažėjo 9 proc. (–0,9 mlrd. EUR), tačiau 2021 m. vėl padidėjo maždaug 6 proc. (0,6 mlrd. EUR).

Atsižvelgiant į galimą didesnio anglių naudojimo poveikį, artimiausiais metais energetikos sektoriuje gali padidėti subsidijos anglims. Numatomas dujų suvartojimo mažėjimas vidutinės trukmės ir ilguoju laikotarpiu leidžia manyti, kad ateityje subsidijos dujoms mažės, nors šiuo metu vyraujančios didelės dujų kainos gali reikšti, kad trumpuoju laikotarpiu subsidijos dujoms didės. Subsidijos branduolinei energijai, kaip kompensacija už branduolinių įrenginių (daugiausia Vokietijoje ir Prancūzijoje) ankstyvą uždarymą ir eksploatavimo nutraukimą, 2021 m. toliau didėjo dėl planuojamų uždarymų. Subsidijos atsinaujinantiesiems energijos ištekliams labai priklausys nuo didmeninių energijos kainų, tačiau galime numatyti, kad didesnės kainos reikš mažesnes subsidijas taikant supirkimo priemokas arba sandorius dėl kainų skirtumo[12].

2. Energijos subsidijos ir subsidijos iškastiniam kurui ES

2.1. Energijos subsidijos ES

[12] Daugiau informacijos apie sąvokas, apibrėžtis, tikslus, sektorius, priemones, kuro rūšis ir kt. pateikta Komisijos tyrimo 5 priede.

Šioje ataskaitoje subsidijos apibrėžiamos pagal Pasaulio prekybos organizacijos (PPO)[13] pateiktą metodiką, taikytą Komisijos tyrime[14] ir dviejose ankstesnėse (2020 ir 2021 m.) ataskaitose dėl energijos subsidijų. Pagal šią metodiką subsidijos skirstomos į keturias kategorijas: i) vyriausybės priemonės, susijusios su tiesioginiu lėšų pervedimu; ii) vyriausybės pajamos, kurios kitu atveju negaunamos (nesurenkamos); iii) valdžios sektoriaus institucijų tiekiamos prekės ir teikiamos paslaugos arba perkamos prekės ir iv) kainų ir pajamų rėmimas.

Šioje ataskaitoje energijos subsidijos taip pat nagrinėjamos skirtingais požiūriais, pavyzdžiui: i) atsižvelgiant į tikslą, kurį jomis siekiama skatinti (gamyba, vartojimas ir (arba) paklausa, infrastruktūra ar energijos vartojimo efektyvumas); ii) atsižvelgiantį į kuro rūšį (iškastinis kuras, atsinaujinantieji energijos ištekliai, branduolinė energija); iii) atsižvelgiant į ekonomikos sektorius (energetikos, transporto, pramonės, žemės ūkio[15], gyvenamųjų namų, paslaugų ir kt.) arba iv) atsižvelgiant į priemonių, naudojamų subsidijoms nustatyti (mokesčių lengvatos, dotacijos, kainų rėmimas, pajamų rėmimas ir kt.), rūšis.

Vertinant energijos subsidijų pokyčius ES, bendra finansinė parama 2020 m. siekė 173 mlrd. EUR, t. y. nuo 2015 m. padidėjo 7 proc. (+14 mlrd. EUR). Tuo pačiu laikotarpiu subsidijos energijos gamybai padidėjo 11 proc. (+9 mlrd. EUR), daugiausia dėl subsidijų atsinaujinančiųjų išteklių energijos gamybai (2020 m. – 81 mlrd. EUR), o subsidijos energijos vartojimo efektyvumo priemonėms padidėjo 20 proc. (+2,5 mlrd. EUR per tą patį laikotarpį ir 2020 m. pasiekė 15 mlrd. EUR).

Gerėjanti pandemijos situacija ir nuolatinis viruso plitimo valdymo priemonių švelninimas 2021 m. suteikė ES ekonomikai galimybę atsigauti. Tais metais ES ekonomika atsigavo greičiau, nei iš pradžių tikėtasi, o dėl to taip pat padidėjo energijos suvartojimas ir subsidijos energiniams produktams. Remiantis skaičiavimais, energijos subsidijos ES 2021 m. padidėjo iki 184 mlrd. EUR (padidėjo 12 mlrd. EUR, arba 7 proc., palyginti su 2020 m.). Su energijos paklausa susijusios subsidijos[16] 2021 m. padidėjo 14 proc. (+8 mlrd. EUR), palyginti su 2020 m., daugiausia dėl didėjančio energijos suvartojimo atsigaunant ekonomikai. Iš to matyti, kad 2020 m. subsidijų energijos paklausai sumažėjimas buvo tik laikinas. Valstybių narių nuo 2021 m. antrojo pusmečio taikomų priemonių, kuriomis siekiama remti įmones ir visuomenę, nors ir laikinai, esant aukštoms energijos kainoms, poveikis jau dabar matomas didinant su energijos paklausa susijusias subsidijas. Tačiau kiekybiškai įvertinti tikslią informaciją bus galima tik kitoje energijos subsidijų ataskaitoje.

Po laikino sumažėjimo 2020 m. subsidijos energijos vartojimo efektyvumo priemonėms 2021 m. vėl padidėjo ir pasiekė 19 mlrd. EUR. Palyginti su 2015 m., ši suma padidėjo 54 proc. (+6,5 mlrd. EUR). Be to, apskaičiuota subsidijų pramonės restruktūrizavimui suma 2021 m. padidėjo iki 4,6 mlrd. EUR (nuo 2,3–2,4 mlrd. EUR kiekvienais iš ankstesnių dvejų metų), daugiausia dėl didesnės finansinės paramos anglių ir lignito kasyklų eksploatavimo nutraukimui ir susijusioms ekonominės transformacijos priemonėms. Tačiau subsidijos

[13] Pasaulio prekybos organizacijos (PPO) sutartis dėl subsidijų ir kompensacinių priemonių. https://www.wto.org/english/tratop_e/scm_e/scm_e.htm.

[14] Daugiau informacijos apie energijos subsidijoms taikomą metodiką galima rasti Komisijos tyrime.

[15] Šioje ataskaitoje įskaitytos ir subsidijos žuvininkystei.

[16] Su energijos paklausa susijusiomis subsidijomis skatinamas energijos vartojimas įvairiuose ekonomikos sektoriuose, pvz.: i) sumažinant mokesčius už suvartotą energiją arba juos grąžinant; ii) reguliuojant kainas tam tikruose sektoriuose ir iii) skiriant tiesiogines išmokas, kuriomis siekiama sumažinti vartotojams tenkančią naštą, atsirandančią dėl energijos sąnaudų. Kai kurios subsidijos energijos paklausai turi socialinį poveikį, kuris yra platesnis nei vien ekonominiai sumetimai. Esant aukštoms energijos kainoms, priimant politinius sprendimus dėl subsidijų reikėtų atsižvelgti į itin pažeidžiamus vartotojus.

energijos gamybai sumažėjo 5 proc. (–5 mlrd. EUR), nes subsidijos atsinaujinantiesiems energijos ištekliams (daugiausia saulės energijai) gerokai sumažėjo dėl didesnių didmeninių elektros energijos rinkos kainų, o tai turėjo įtakos supirkimo priemokų ir sandorių dėl kainų skirtumo paramos schemų rūšims.

1 diagrama. ES energijos subsidijos pagal paskirtį

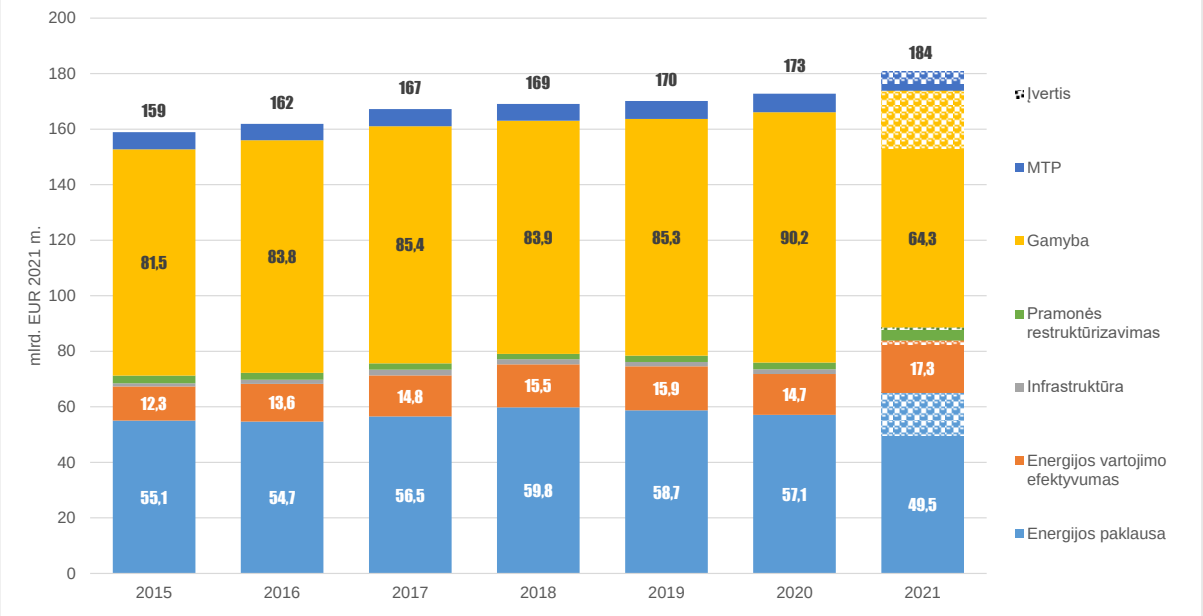

Šaltinis: „Study on energy subsidies and other government interventions in the European Union – 2022 edition“. Visame dokumente sferiniai stulpeliai rodo, kad šie 2021 m. duomenys pagrįsti įverčiais, o kiekviena kategorija turėtų būti aiškinama kaip sferinio stulpelio (įverčių) pridėjimas prie užpildyto stulpelio (faktinių duomenų), kad duomenis būtų galima palyginti su ankstesniais metais.

Energijos subsidijavimo intensyvumo ekonomikoje rodiklis – energijos subsidijos, palyginti su ES valstybių narių BVP, – gali būti naudojamas palyginimams tarp šalių atlikti. Taip yra todėl, kad absoliučiosios subsidijų vertės taip pat priklauso nuo konkrečios šalies ekonomikos dydžio. 2020 m. energijos subsidijos, palyginti su BVP, valstybėse narėse labai skyrėsi – nuo 2,9 proc. BVP Latvijoje iki vos 0,3 proc. BVP Liuksemburge. Energijos subsidijos, išreikštos BVP procentine dalimi, ES 2020 m. vidutiniškai sudarė 1,2 proc., o tai rodo, kad 2015–2020 m. ES apskritai ir daugumoje valstybių narių jos buvo labai stabilios.

Analizė taip pat rodo, kad įvairios šalys naudoja subsidijas įvairiai politikai ir priemonėms remti ir kad šios skirtingos politikos kryptys ir priemonės daro skirtingą poveikį ES perėjimo prie švarios energijos tikslams. Pavyzdžiui, 2020 m. Latvija 2 proc. savo BVP išleido subsidijoms energijos vartojimo efektyvumo priemonėms[17] (ir 0,4 proc. savo BVP išleido subsidijoms iškastiniam kurui ir atsinaujinantiesiems energijos ištekliams), o Vokietija, Italija ir Graikija maždaug 1 proc. savo BVP išleido atsinaujinančiųjų energijos išteklių subsidijavimui. Vokietija ir Italija subsidijoms iškastiniam kurui išleido atitinkamai 0,4 proc. ir 0,3 proc. savo BVP.

[17] Šios priemonės iš esmės buvo susijusios su 2014–2020 m. Europos regioninės plėtros fondo (ERPF) programomis, kuriomis siekta pereiti prie mažo anglies dioksido kiekio technologijų plėtros visuose ekonomikos sektoriuose. 2021 m. preliminarūs duomenys parodė, kad šios ERPF priemonės buvo nutrauktos, todėl sumažėjo bendra subsidijų suma.

Kita vertus, kitos šalys vis dar yra linkusios daugiau lėšų skirti iškastiniam kurui[18] nei priemonėms, kuriomis skatinama pereiti prie švarios energijos. 2020 m. Kipras maždaug 1,3 proc. savo BVP išleido iškastinio kuro subsidijavimui (ir tik 0,2 proc. subsidijoms atsinaujinančiųjų išteklių energijai); Graikijoje ir Belgijoje ši dalis siekė beveik 1 proc., o taip neskatinama pereiti prie švarios energijos. Nepaisant to, pastarosios dvi šalys atsinaujinantiesiems energijos ištekliams skyrė atitinkamai 0,9 proc. ir 0,5 proc. savo BVP. 2021 m. daugumoje ES valstybių narių energijos subsidijos, išreikštos BVP procentine dalimi, išliko stabilios (arba šiek tiek sumažėjo, palyginti su 2020 m.).

2 diagrama. Subsidijos įvairiems energijos šaltiniams, išreikštos BVP procentine dalimi 2015 ir 2020 m. ir milijardais eurų 2020 m.

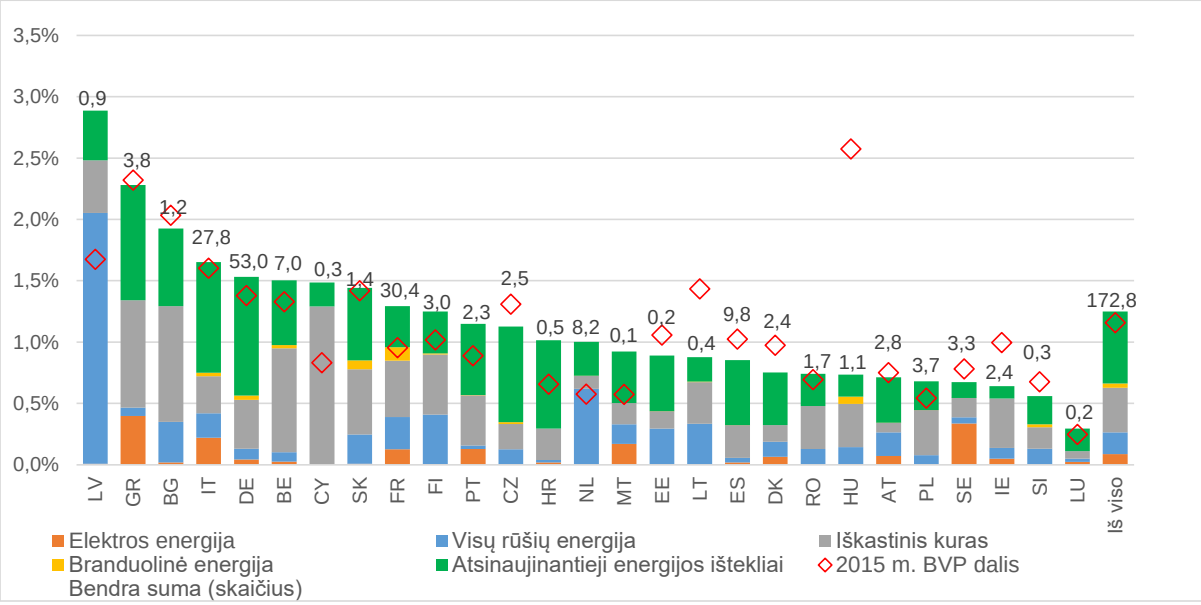

Šaltinis: „Study on energy subsidies and other government interventions in the European Union – 2022 edition“. Parama elektros energijai – tai bendroji, su konkrečia technologija nesusijusi parama elektros energijai, o subsidijos visų rūšių energijai – tai subsidijos, kurios nėra tiesiogiai priskirtinos energijos nešikliams ar kurui (pvz., energijos vartojimo efektyvumo priemonės ir energijos paklausos ir (arba) vartojimo paskatos, nepriklausomai nuo energijos nešiklio, investicinės dotacijos ir konkrečios mokslinių tyrimų ir plėtros išlaidos). Daugiau informacijos rasite Komisijos tyrime.

Subsidijos **atsinaujinantiesiems energijos ištekliams**, kurios pastaraisiais metais sudarė apie 44 proc. visos energijos subsidijų vertės, 2020 m. padidėjo 7 proc. (+5,5 mlrd. EUR), palyginti su 2019 m. Tačiau 2021 m. šios subsidijos sumažėjo 3 proc. (–2,8 mlrd. EUR dėl didesnių didmeninių energijos kainų ir atitinkamai mažesnių supirkimo priemokų arba sandorių dėl skirtumų), kaip matyti iš apskaičiuotų skaičių. Kita vertus, subsidijos iškastiniam kurui, kurios pastaraisiais metais sudarė 31 proc. visos energijos subsidijų vertės, 2020 m. sumažėjo 5,5 proc. (–2,9 mlrd. EUR) ir 2021 m. iš esmės išliko stabilios. 2021 m., nepaisant vėl padidėjusio transporto kuro suvartojimo, bendros subsidijos iškastiniam kurui nepadidėjo, kaip kituose sektoriuose, pavyzdžiui, energetikos. Priešingai, transporto sektoriui skiriamos subsidijos iškastiniam kurui sumažėjo.

2015–2020 m. subsidijos **elektros energijai**[19] šiek tiek sumažėjo, o subsidijos visų rūšių energijai (keliems energijos šaltiniams arba tiesiogiai su energetikos produktais

[18] Apskritai dauguma subsidijų iškastiniam kurui vis dar siekiama skatinti vartojimą ir (arba) energijos gamybą iš tokio kuro, o subsidijų, kuriomis siekiama sumažinti priklausomybę nuo iškastinio kuro, dalis yra minimali..

[19] Subsidijų elektros energijos vartojimui sumos buvo perskirstytos pagal energijos gamybos šaltinius (pvz., iškastinį kurą, branduolinę energiją, atsinaujinančiuosius energijos išteklius), remiantis nacionaliniais energijos balansais.

nesusijusioms priemonėms) padidėjo nuo 20 mlrd. EUR iki 26 mlrd. EUR (+30 proc.). 2021 m. padidėjo tiek subsidijos elektros energijai, tiek visoms energijos rūšims, o tai reiškia, kad padidėjo mokesčių išlaidos energiniams produktams, kurių negalima priskirti konkrečiam nešikliui (susijusios su energijos paklausos rėmimu).

Subsidijos **branduolinei energijai**, kurios nuo 2015 m. kelerius metus buvo stabilios (vidutiniškai 4,2 mlrd. EUR), tiek 2019 m., tiek 2020 m. pasiekė beveik 5 mlrd. EUR. Tačiau 2021 m. jos dar padidėjo iki 7,2 mlrd. EUR, nors net po šio padidėjimo subsidijos branduolinei energijai vis dar sudarė tik 4 proc. visų ES energijos subsidijų. Šis padidėjimas daugiausia buvo susijęs su finansinėmis priemonėmis, kuriomis siekiama kompensuoti ankstyvą branduolinių įrenginių uždarymą ir eksploatavimo nutraukimą, daugiausia Vokietijoje ir Prancūzijoje. Kompensavimo sistemos daugiausia grindžiamos mokėjimu už elektros energiją, kuri nebus pagaminta (dėl ankstyvo uždarymo), arba už neišnaudojamą turtą[20]. Vokietijoje 2021 m. lapkričio mėn. išmokėta 2,4 mlrd. EUR kompensacija, o tai turėjo didelį poveikį bendrai subsidijų branduolinei energijai Europoje sumai.

3 diagrama. ES energijos subsidijos pagal kuro rūšį

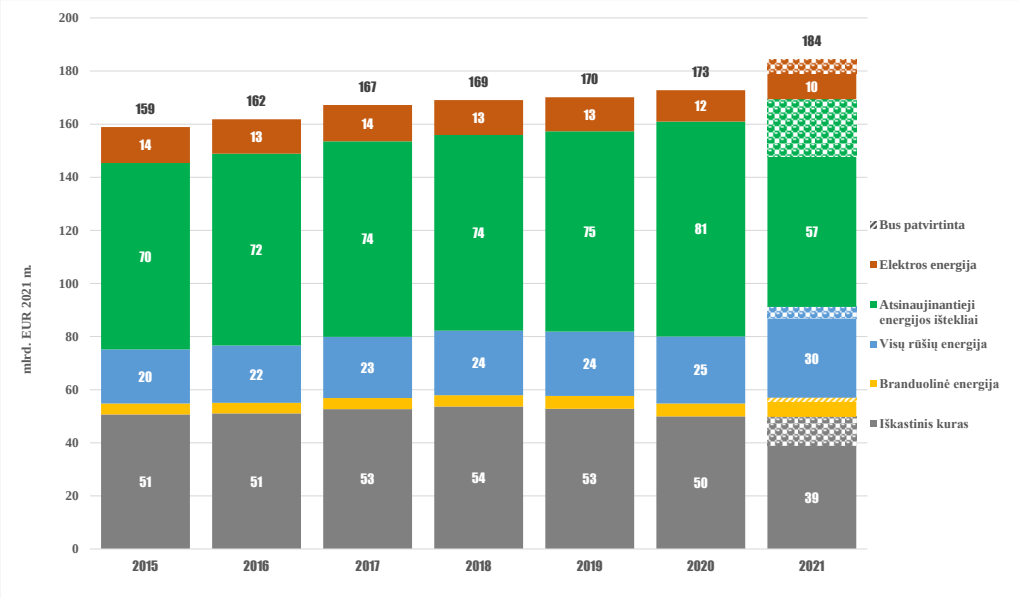

Šaltinis: „Study on energy subsidies and other government interventions in the European Union – 2022 edition“. Subsidijos visų rūšių energijai – tai subsidijos, kurios nėra tiesiogiai priskirtinos energijos nešikliams ar kurui (pvz., energijos vartojimo efektyvumo priemonės, sudarančios apie 55 proc. visų rūšių energijos 2021 m., ir energijos paklausos ir (arba) vartojimo paskatos, nepriklausomai nuo energijos nešiklio, investicinės dotacijos ir konkrečios mokslinių tyrimų ir plėtros išlaidos).

Energijos subsidijų, kurios galėtų būti tiesiogiai susijusios su **energetikos sektoriumi**[21] (t. y. elektros energijos gamybos sektoriumi, anglių kasyklomis ir naftos bei dujų bendrovėmis), dalis 2019 ir 2020 m. sudarė apie 56–58 proc., o 2021 m. ji sumažėjo iki 54 proc. Tuo pačiu laikotarpiu namų ūkiams mokamų energijos subsidijų dalis didėjo ir siekė maždaug 12–13 proc., pramonės dalis buvo šiek tiek didesnė nei 10 proc., o transporto sektoriaus dalis buvo šiek tiek mažesnė nei 10 proc. 2015–2020 m. subsidijos energetikos sektoriuje padidėjo beveik 10 mlrd. EUR (+10 proc.), o su konkrečiu sektoriumi nesusijusios energijos subsidijos per tą patį laikotarpį taip pat padidėjo 2,7 mlrd. EUR. Tuo pat metu energijos subsidijos komerciniame sektoriuje sumažėjo 1 mlrd. EUR.

[20] Neišnaudojamas turtas – tai turtas, kuris buvo nenumatytai ar per anksti nurašytas, nuvertintas arba paverstas įsipareigojimais.
[21] Daugiau informacijos apie apibrėžtis, tikslus, sektorius, priemones, kuro rūšis ir kt. pateikta Komisijos tyrimo 5 priede.

2021 m. namų ūkių sektoriui skiriamos energijos subsidijos padidėjo maždaug 5 mlrd. EUR, palyginti su 2020 m. (+26 proc.), nes dėl aukštų energijos kainų valdžios institucijos namų ūkiams teikė didesnę finansinę paramą. Pramonės sektoriuje energijos subsidijos padidėjo 1,7 mlrd. EUR (+8 proc.), o energetikos sektoriuje jos sumažėjo 2,1 mlrd. EUR (–2 proc.).

4 diagrama. ES energijos subsidijos pagal ekonomikos sektorių

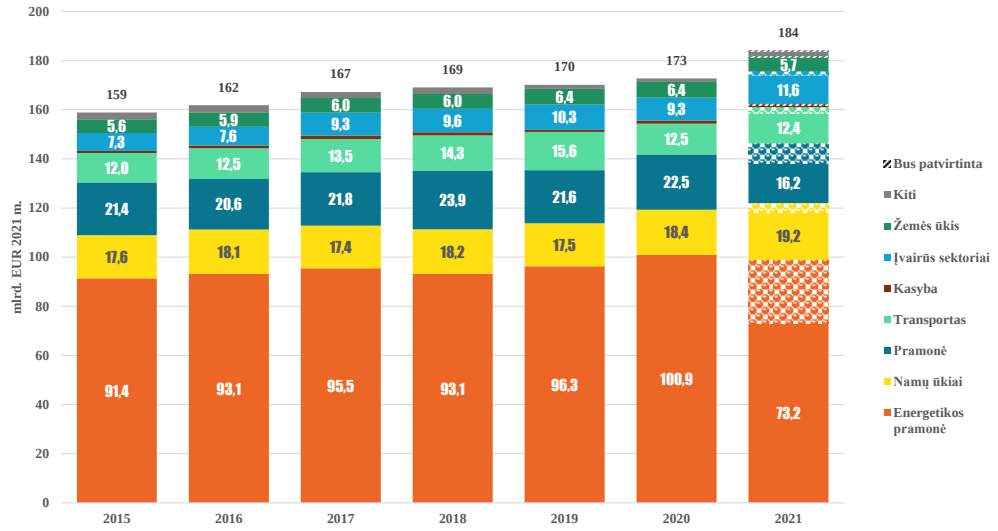

Šaltinis: „Study on energy subsidies and other government interventions in the European Union – 2022 edition“.

Didžioji dalis (apie 90 proc.) ES **subsidijų atsinaujinančiųjų išteklių energijai** (2020 m. – 81 mlrd. EUR) buvo teikiamos energetikos sektoriuje. 2020 m. apie 38 proc. subsidijų atsinaujinančiųjų išteklių energijai galėjo būti susietos su saulės energija, vėjo energijos gamybai skirta apie 27 proc. subsidijų atsinaujinančiųjų išteklių energijai, o biomasės energijai tekusi subsidijų dalis buvo apie 22 proc. Dėl to vandens, geoterminei ir kitų atsinaujinančiųjų išteklių energijai tekusi subsidijų dalis buvo nedidelė (13 proc.). 2021 m. saulės energijai skirtų subsidijų atsinaujinančiųjų išteklių energijai dalis sumažėjo iki 34 proc., o vėjo ir biomasės energijai teko po maždaug 24 proc.

Svarbiausios ES valstybių narių **subsidijų atsinaujinančiųjų išteklių energijai priemonės** yra supirkimo tarifai[22] (jie 2020 m. sudarė 54 mlrd. EUR, arba 67 proc. visų subsidijų atsinaujinančiųjų išteklių energijai). Šie supirkimo tarifai atspindi subsidijas, numatytas ilgalaikėse sutartyse, kurių dauguma sudarytos anksčiau nei prieš dešimtmetį, o pagal dabartines sutartis supirkimo tarifai nebetaikomi, išskyrus tarifus kai kuriems smulkiems gamintojams. Supirkimo priemokos ir atsinaujinančiųjų išteklių energijos kvotos su prekybos sertifikatais 2020 m. sudarė mažesnę dalį (atitinkamai 8 mlrd. EUR, arba 10 proc., ir 7 mlrd. EUR, arba 8 proc.). Bendrą subsidijų atsinaujinantiesiems energijos ištekliams sumą dar papildė apytikriai 6 mlrd. EUR (7 proc.) mokesčių lengvatų priemonės (dažniausiai taikytos mokesčių sumažinimo ir atleidimo nuo mokesčių forma).

2015–2019 m. **energijos vartojimo efektyvumo subsidijos** ES padidėjo, o 2020 m. šiek tiek sumažėjo (6 proc. iki 1 mlrd. EUR) ir pasiekė 15 mlrd. EUR, nors, palyginti su 2015 m., vis dar buvo beveik 20 proc. didesnės. 2021 m. energijos vartojimo efektyvumo subsidijos vėl išaugo ir siekė maždaug 19 mlrd. EUR (+29 proc., palyginti su 2020 m.); jos ypač padidėjo namų ūkių (+1,3 mlrd. EUR) ir pramonės (+0,5 mlrd. EUR) sektoriuose. Dotacijos buvo ypač

[22] Daugiau informacijos apie įvairių priemonių sąvokas ir vaidmenis pateikta Komisijos tyrime.

didelės: 2020–2021 m. jos sudarė 39 proc. visų energijos vartojimo efektyvumo subsidijų. Kitos didžiausios energijos vartojimo efektyvumo subsidijų kategorijos buvo mokesčių išlaidos (30 proc.), lengvatinės paskolos (18 proc.) ir energijos vartojimo efektyvumo įpareigojimai (13 proc.). 2021 m. daugelis ES valstybių narių pradėjo įgyvendinti ekonomikos gaivinimo planus[23], kurie tapo svarbiu investicijų į energijos vartojimo efektyvumą šaltiniu. Paramos energijos vartojimo efektyvumui didinimą 2020–2021 m. daugiausia lėmė pastatų sektorius.

Energijos vartojimo efektyvumo subsidijų didinimas suderintas su ES energetikos politikos principu „svarbiausia – energijos vartojimo efektyvumas“ ir šiomis subsidijomis taip pat prisidėta prie ES ekonomikos energijos suvartojimo intensyvumo mažinimo. Ekonomikos nuosmukio sąlygomis ES BVP 2020 m. padidėjo tik 2,6 proc., palyginti su 2015 m., nors per tą patį penkerių metų laikotarpį ES galutinis energijos suvartojimas sumažėjo 5 proc., o tai reiškia, kad ES ekonomikos energijos suvartojimo intensyvumas per šį laikotarpį sumažėjo 7,4 proc. Nors 2021 m. ES BVP padidėjo 5,3 proc., mažai tikėtina, kad energijos suvartojimo intensyvumo mažėjimo tendencija pasikeistų. Tolesnis perėjimas nuo subsidijų, kuriomis skatinamas energijos vartojimas, prie subsidijų energijos vartojimo efektyvumo priemonėms galėtų padėti išlaikyti šią mažėjimo tendenciją.

5 diagrama. Subsidijos energijos vartojimo efektyvumui ES

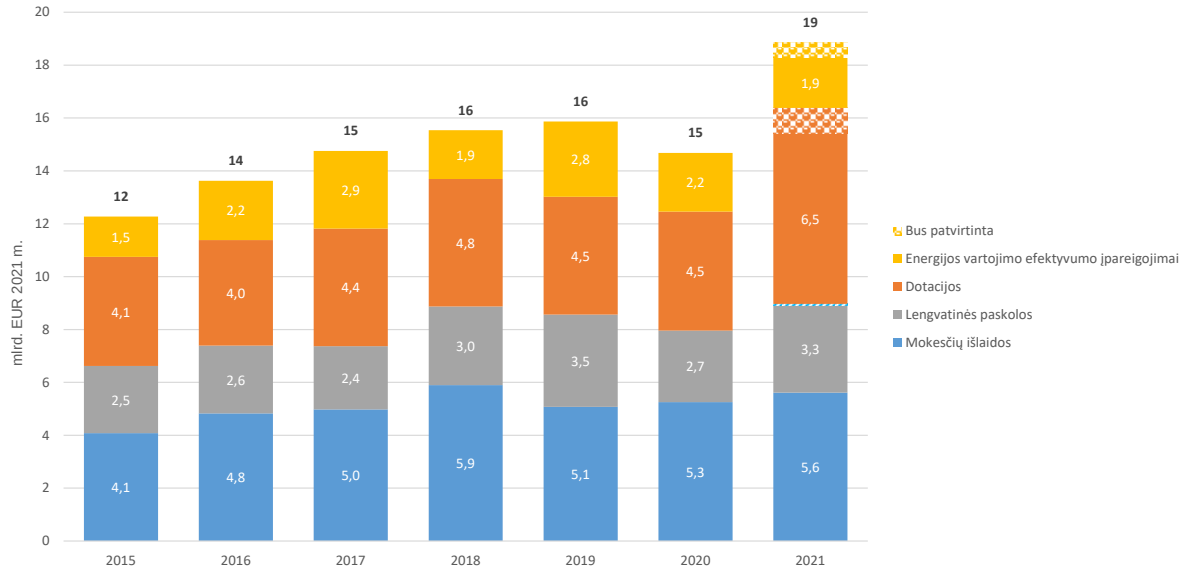

Šaltinis: „Study on energy subsidies and other government interventions in the European Union – 2022 edition“.

Kalbant apie kitus sektorius, 2020 m. **namų ūkiai** gavo apie 11 proc. visų energijos subsidijų, skirtų visiems ekonomikos sektoriams. Daugiau kaip pusė namų ūkiams skirtų subsidijų negalėjo būti tiesiogiai priskirtinos energijos nešikliams (pvz., subsidijos energijos vartojimo efektyvumo priemonėms). Parama elektros energijos ir iškastinio kuro (pvz., mazuto, dujų, anglių) suvartojimui taip pat sudarė didelę dalį (atitinkamai 26 proc. ir 17 proc.)[24]. Pramonės atveju dauguma subsidijų galėjo būti tiesiogiai priskirtos elektros

[23] Nacionaliniai ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planai buvo parengti ir priimti 2021 m. Jų poveikis tikriausiai bus juntamas tik artimiausiais metais. Be energijos vartojimo efektyvumo išlaidų, pagal ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planus daug lėšų skiriama kitiems tikslams, pavyzdžiui, atsinaujinančiųjų išteklių energijai.

[24] Dažniausiai sumažinto PVM forma. Specialių formų finansinė parama pažeidžiamiems namų ūkiams turi būti teikiama atsargiai, nes ji apima daugiau nei vien su energijos rinka susijusius aspektus. Tačiau dabartinėje subsidijų ataskaitoje ir pagrindžiančiuose tyrimuose

energijai, dujoms, naftos produktams ir atsinaujinantiesiems energijos ištekliams, o transporto sektoriuje subsidijos daugiausia buvo priskirtinos naftos produktams.

2015–2020 m. **kainų reguliavimas** vartotojų atžvilgiu (vartotojų kainų garantijos) sumažėjo. Tačiau 2021 m. šių garantijų kaina viršijo 5 mlrd. EUR, palyginti su vos 1,8 mlrd. EUR 2020 m., tikriausiai dėl didėjančios energijos kainų paramos namų ūkiams ir pramonei, kylant energijos kainoms. Tuo pat metu parama gamintojams (gamintojų kainų garantijos, pavyzdžiui, pirkimo sutartys, kuro išlaidų garantijos ir kt.) per pastaruosius kelerius metus ES sudarė 4–5 mlrd. EUR.

Mokėjimo už pajėgumus subsidijos 2015–2020 m. buvo labai stabilios, jos šiuo laikotarpiu vidutiniškai sudarė apie 2,1 mlrd. EUR, o 2021 m. padidėjo iki apytikriai 2,6 mlrd. EUR. Pajėgumų užtikrinimo mechanizmai šiuo laikotarpiu daugiausia mokėjo už elektros energijos gamybą naudojant iškastinį kurą.

Pastaraisiais metais itin padidėjo subsidijos **vandeniliui** – nuo 195 mln. EUR 2015 m. iki 329 mln. EUR 2021 m. 2021 m. du trečdaliai šios paramos buvo teikiama kaip parama MTP išlaidoms, o likusią dalį daugiausia sudarė tiesioginiai pervedimai[25]. Kaip jau matyti iš preliminarių duomenų, numatoma, kad artimiausiais metais subsidijos vandeniliui gerokai padidės.

Skirtingomis **subsidijų kategorijomis** gali būti skatinamos skirtingos energetikos technologijos. Tačiau ne visada įmanoma nustatyti, kurios subsidijų kategorijos yra tipiškiausios konkrečioms energijos grupėms. Kaip parodyta 1 lentelėje, mokesčių išlaidų subsidijos (atleidimas nuo mokesčių, jų sumažinimas ir kt.) yra reikšmingos iškastinio kuro atveju, nes jos apima maždaug du trečdalius subsidijų iškastiniam kurui. Kita vertus, pajamų ir kainų rėmimas (pvz., supirkimo tarifai ir (arba) priemokos) sudaro 85 proc. visos paramos atsinaujinančiųjų išteklių energijai (ir sudaro 41 proc. visų energijos subsidijų). Mokesčių išlaidų subsidijos taip pat yra didelės elektros energijos (86 proc.) ir visų rūšių energijos kategorijoje (40 proc.) (prie visų rūšių energijos kategorijos taip pat priskiriamos subsidijos energijos vartojimo efektyvumui), o visų rūšių energijos kategorijoje svarbų vaidmenį atlieka ir tiesioginio pervedimo subsidijos (maždaug trečdalis visų subsidijų visų rūšių energijai).

1 lentelė. Subsidijų paskirstymas įvairiems energijos nešikliams ir priemonėms

Subsidijų kategorija	**Subsidijų kategorija**	**Subsidijų kategorija**	**Subsidijų kategorija**	**Subsidijų kategorija**	**Subsidijų kategorija**	**Subsidijų kategorija**
Tiesioginiai pervedimai	5%	0%	3%	1%	2%	**11%**
Mokesčių išlaidos	6%	6%	20%	1%	4%	**36%**
Pajamų arba kainų rėmimas	1%	1%	6%	0%	41%	**49%**
MTP biudžetai	2%	0%	0%	1%	1%	**4%**
Iš viso	**15%**	**7%**	**29%**	**3%**	**47%**	**100%**

Šaltinis: „Study on energy subsidies and other government interventions in the European Union – 2022 edition“.

2.2 Subsidijos iškastiniam kurui ES

pateikiami tik viso namų ūkių sektoriaus duomenys, o išsamesnio socialinio ir ekonominio suskirstymo (pvz., pajamų lygio, amžiaus, namų ūkio sudėties ir kt.) nėra.

[25] Duomenų apie įvairias vandenilio gamybos technologijas ir šaltinius (pvz., atsinaujinančiuosius energijos išteklius arba iškastinį kurą) suskirstymo nėra.

Per penkerius metus nuo 2015 m. **subsidijos iškastiniam kurui** ES sumažėjo 1,5 proc. ir 2020 m. pasiekė 50 mlrd. EUR[26]. 2020 m. subsidijos iškastiniam kurui buvo 3 mlrd. EUR mažesnės nei 2019 m., daugiausia dėl sumažėjusios transporto veiklos apimties. Tačiau vertinant apytikslius 2021 m. duomenis matyti, kad, atsigavus ekonomikai, bendros subsidijos iškastiniam kurui ES smarkiai nepadidėjo, o išliko artimos 2020 m. lygiui. Taip atsitiko dėl subsidijų iškastiniam kurui skirtinguose ekonomikos sektoriuose skirtumų, kaip nurodyta tolesnėse dalyse.

2015–2020 m. subsidijos iškastiniam kurui **energetikos sektoriuje** sumažėjo 1,9 mlrd. EUR (–11 proc.) daugiausia dėl to, kad sumažėjo su konkrečiu kuru nesusijusios subsidijos ir subsidijos kelių rūšių iškastiniam kurui, o konkrečiai anglims, lignitui ir gamtinėms dujoms skirtos subsidijos beveik nepakito. Apskritai mažėjantis iškastinio kuro subsidijavimas energijos gamybos srityje yra teigiamas pokytis siekiant ES klimato srities tikslų ir vykdant tarptautinius įsipareigojimus. 2021 m. subsidijos iškastiniam kurui energetikos sektoriuje toliau mažėjo ir buvo 25 proc. mažesnės nei 2015 m.

Transporto sektoriuje subsidijos iškastiniam kurui (daugiausia naftos produktams) 2015–2019 m. itin padidėjo (29 proc., arba 3,1 mlrd. EUR), 2020 m. sumažėjo 3 mlrd. EUR (daugiausia dėl mažesnio žalios naftos suvartojimo), o 2021 m. vėl padidėjo 0,9 mlrd. EUR (+9 proc., palyginti su 2020 m.). Remiantis tyrimo metu atliktais skaičiavimais, 2021 m. žibalo suvartojimas aviacijos sektoriuje vis dar buvo mažesnis nei 2019 m.

2015–2020 m. subsidijos iškastiniam kurui **žemės ūkyje taip pat padidėjo** (13 proc., arba +0,7 mlrd. EUR) ir šiam sektoriui subsidijos daugiausia buvo skiriamos kaip parama naftos produktų vartojimui (pvz., kuro mokesčių sumažinimas arba atleidimas nuo jų). **Namų ūkiams** skiriamų subsidijų iškastiniam kurui suma per tą patį laikotarpį padidėjo 15 proc. (0,4 mlrd. EUR), daugiausia teikiant subsidijas mazutui ir gamtinių dujų vartojimui. 2021 m. namų ūkiams skiriamos subsidijos iškastiniam kurui toliau didėjo, palyginti su 2020 m. lygiu.

Priešingai, **pramonei** skiriamos subsidijos iškastiniam kurui, kurios daugiausia teikiamos sumažinant mokesčius ir atleidžiant nuo jų už energijos vartojimą, 2015–2020 m. sumažėjo 0,2 mlrd. EUR (–2 proc.). Subsidijos anglims sumažėjo 1,4 mlrd. EUR, o subsidijos dujoms ir naftai per penkerių metų laikotarpį padidėjo atitinkamai 0,5 mlrd. EUR ir 1,1 mlrd. EUR.

[26] Siekiant užtikrinti, kad visų valstybių narių, energijos nešiklių, sektorių ir subsidijų priemonių atžvilgiu būtų vadovaujamasi nuoseklia metodika, kai kurie elementai, laikomi subsidija kituose šaltiniuose, nebuvo įtraukti į Komisijos tyrime pateiktus bendrus skaičius. Pavyzdžiui, daugelis valstybių narių taiko skirtingus akcizo mokesčio tarifus benzinui ir dyzelinui, o dėl to subsidijų šiems produktams suma gali būti didelė. Taip pat nėra įtraukta ES išorės tarptautinė aviacija ir jūrų transportas. Kadangi vyriausybės kapitalo suteikimas ar pirkimai nėra įtraukti į Komisijos tyrimo aprėptį, tam tikra finansinė parama iškastinį kurą naudojančioms įmonėms (pvz., finansinės pagalbos paketai oro transporto bendrovėms) į subsidijas iškastiniam kurui taip pat neįtraukta. Duomenų bazėje taip pat nėra informacijos apie iškastinio kuro gamybos technologijas taikant išmetamųjų teršalų kiekio mažinimo priemones arba jų netaikant.

6 diagrama. Subsidijos iškastiniam kurui įvairiuose ES sektoriuose

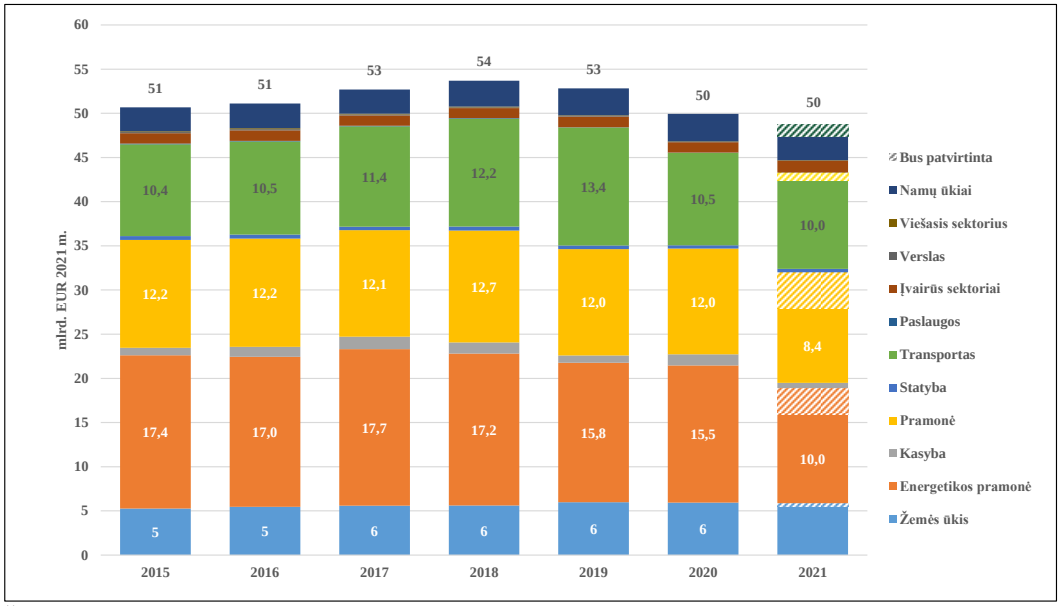

Šaltinis: „Study on energy subsidies and other government interventions in the European Union – 2022 edition“.

Subsidijos **naftai ir naftos produktams**, sudarančios daugiau kaip pusę visų subsidijų iškastiniam kurui ES, 2015–2020 m. padidėjo 6 proc. (+1,2 mlrd. EUR), nors 2020 m. dėl su COVID-19 susijusių izoliavimo priemonių šios subsidijos sumažėjo 3,1 mlrd. EUR. 2015–2020 m. subsidijos dyzelinui ES padidėjo 44 proc. (+3,4 mlrd. EUR), o daugiausia subsidijų skyrė Belgija (+1,8 mlrd. EUR, t. y. subsidijos padidėjo daugiau nei trigubai) ir Prancūzija (+1,2 mlrd. EUR, arba +74 proc.). Apskaičiuota, kad 2021 m. subsidijos žaliai naftai padidėjo maždaug 0,8 mlrd. EUR, palyginti su 2020 m.

2015–2020 m. subsidijos **anglims ir lignitui** ES sumažėjo 9 proc. (–0,9 mlrd. EUR) dėl mažesnio kietojo kuro naudojimo keliuose sektoriuose, pavyzdžiui, pramonės sektoriuje. Tačiau elektros energijos gamybos srityje subsidijos anglims per šį penkerių metų laikotarpį iš esmės nepakito. Ateityje subsidijos anglių sektoriui tam tikrą laiką gali padidėti dėl numatomo trumpalaikio anglių kiekio padidėjimo elektros energijos gamybos deriniuose ir dėl kompensavimo schemų, skirtų anglimis ir lignitu kūrenamų elektrinių uždarymui keliose valstybėse narėse. Tačiau, atsižvelgiant į dabartinius energetinio saugumo ir energijos tiekimo sunkumus, šių kompensavimo schemų planai gali būti keičiami. Per šį penkerių metų laikotarpį subsidijos kietajam kurui labiausiai sumažėjo Vokietijoje (11 proc., arba –0,8 mlrd. EUR), o Lenkijoje subsidijos anglims padidėjo 65 proc. (+0,6 mlrd. EUR). Apskaičiuota, kad 2021 m., palyginti su 2020 m., visoje ES subsidijos anglims padidėjo maždaug 0,6 mlrd. EUR.

2015–2020 m. subsidijos **gamtinėms dujoms** padidėjo 6 proc. (0,5 mlrd. EUR) ir sudarė maždaug 19 proc. subsidijų iškastiniam kurui, t. y. šiek tiek daugiau nei subsidijų dalis, tenkanti anglims ir lignitui (18 proc.). Šiuo laikotarpiu subsidijos dujoms pramonės sektoriuje padidėjo, o subsidijos elektros energijos gamybos sektoriuje nepakito. Subsidijos gamtinėms dujoms šiuo laikotarpiu padidėjo maždaug 0,5 mlrd. EUR Vokietijoje (+9 proc.) ir Prancūzijoje (+113 proc.), o 2015–2020 m. pokytis kitose šalyse buvo nevienodas.

Dėl padidėjusių anglių kainų, esant itin aukštoms dujų kainoms, daugelio ES valstybių narių elektros energijos rūšių derinyje dujas buvo sunkiau pakeisti anglimi, tačiau taip skatinama jas pakeisti pigesniais atsinaujinančiaisiais energijos ištekliais. Dėl dabartinės geopolitinės

padėties ES pradėjo įgyvendinti dvi iniciatyvas. Pirmoji iniciatyva – planas „REPowerEU“, kurio tikslas yra sumažinti priklausomybę nuo dujų vartojimo ir kuriuo iš esmės siekiama: i) įvairinti dujų tiekimą atsisakant Rusijos dujų; ii) didinti energijos vartojimo efektyvumą ir taupymą ir iii) spartinti atsinaujinančiųjų energijos išteklių diegimą. Antroji iniciatyva – planas „Sutaupytos dujos – saugu žiemą“, kuriuo siekiama sumažinti dujų suvartojimą 2022–2023 m. žiemą[27]. Ateityje šios dvi iniciatyvos tikriausiai darys poveikį subsidijoms gamtinėms dujoms[28]. 2021 m., palyginti su 2020 m., subsidijos dujoms visoje ES padidėjo maždaug 0,7 mlrd. EUR (+10 proc.).

Subsidijos iškastiniam kurui **įvairiose ES šalyse skiriasi** priklausomai nuo nacionalinio BVP dydžio. 2020 m. Kipras iškastiniam kurui (daugiausia naftos produktams) subsidijuoti skyrė 1,3 proc. savo BVP. Bulgarija tais metais taip pat 0,9 proc. savo BVP išleido subsidijoms iškastiniam kurui (daugiausia priemonėms, nepriskirtoms konkrečiam kurui). Kita vertus, Liuksemburgas ir Austrija 2020 m. subsidijoms iškastiniam kurui skyrė mažiau nei 0,1 proc., o ES vidurkis buvo 0,3 proc. BVP. Po Kipro daugiausia lėšų subsidijoms naftos produktams skyrė Belgija ir Graikija (atitinkamai 0,7 proc. ir 0,5 proc. savo BVP), o Slovakija ir Lenkija subsidijoms anglims skyrė 0,3 proc. BVP.

Palyginti su 2015 m., 2020 m. subsidijų iškastiniam kurui intensyvumas (vienam BVP eurui tenkanti subsidijoms iškastiniam kurui išleista suma) Kipre padidėjo 0,9 proc., Bulgarijoje – 0,4 proc., Latvijoje sumažėjo 0,5 proc., o Lietuvoje ir Airijoje – daugiau kaip 0,3 proc. ES lygmeniu šis subsidijų iškastiniam kurui intensyvumas 2015–2020 m. beveik nepakito. Daugumoje valstybių narių 2021 m. subsidijų iškastiniam kurui intensyvumas, palyginti su 2020 m., šiek tiek sumažėjo.

7 diagrama. Subsidijos iškastiniam kurui ES valstybėse narėse, išreikštos BVP procentine dalimi ir milijardais eurų 2020 m., palyginti su subsidijomis iškastiniam kurui, išreikštomis BVP procentine dalimi 2015 m.

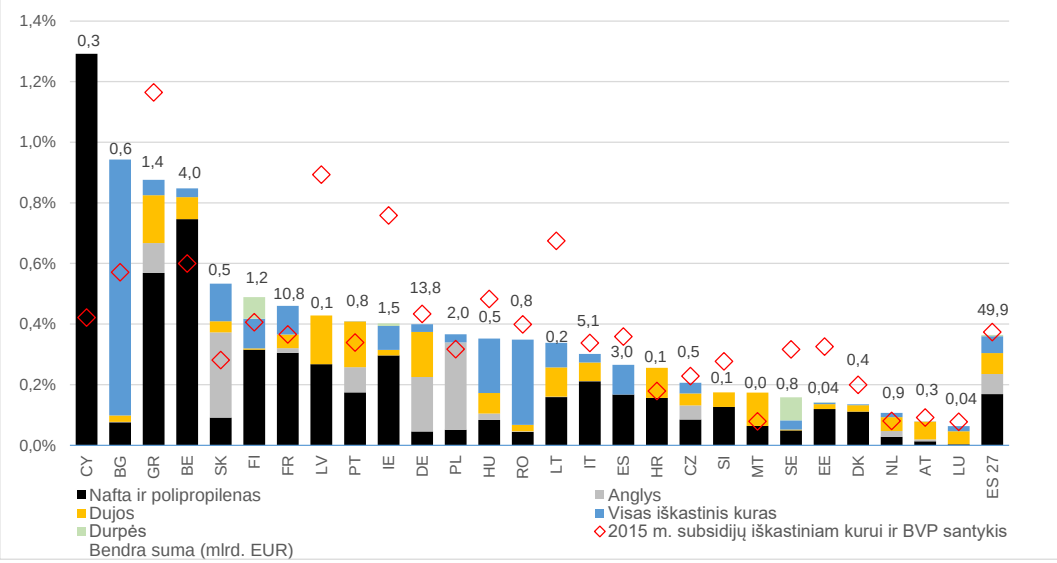

Šaltinis: „Study on energy subsidies and other government interventions in the European Union – 2022 edition“.

[27] Be šių iniciatyvų, ES priėmė kitus svarbius teisės aktus, darančius poveikį dujų vartojimui ir subsidijoms, pavyzdžiui, Dujų poreikio mažinimo reglamentą, Dujų laikymo reglamentą ir kt.

[28] Subsidijos dujoms yra susijusios tik su subsidijomis dujų ir naudojant dujas gaminamos energijos gamybai bei vartojimui. Jos neapima paramos galimai infrastruktūros plėtrai, pavyzdžiui, Europos dujų tinklo modernizavimui, kad būtų sudarytos sąlygos geresniems dujų srautams, naujų SGD pakartotinio dujinimo terminalų statybai arba esamų terminalų plėtrai ir t. t.

3. Įvairių energijos subsidijų suderinamumas su energetikos taksonomija

ES taksonomija ateityje gali turėti įtakos subsidijoms, nes joje numatytos priemonės tvariai veiklai nustatyti. Ji galėtų sudaryti palankesnes sąlygas ES ir nacionalinę politiką orientuoti į veiklą, kuria svariai prisidedama prie klimato kaitos švelninimo ir prisitaikymo prie jos, nedarant didelės žalos kitiems aplinkos tikslams. Komisijos atliktame tyrime pirmą kartą įvertinta, kaip energijos subsidijos dera su taksonomijoje apibrėžta pagrindine ekonomine veikla[29].

Siekiant klasifikuoti subsidijas, Komisijos tyrime nustatytos keturios skirtingos kategorijos[30]. Pirmoji kategorija yra „atitinka taksonomijos reikalavimus“ ir gali būti taikoma tais atvejais, kai subsidijos yra naudingos veiklai, vadinamai taksonomijos reikalavimus atitinkančia ekonomine veikla, pavyzdžiui, atsinaujinantiesiems energijos ištekliams arba energijos vartojimo efektyvumui apskritai. Antroji kategorija yra „neatitinka taksonomijos reikalavimų – pereinamojo laikotarpio“ ir apima subsidijas, kuriomis remiama veikla, neatitinkanti ES taksonomijos reikalavimų, tačiau kuria taip pat gali būti remiama energetikos pertvarka, pavyzdžiui, iškastinio kuro įrenginių eksploatavimo nutraukimas. Trečioji kategorija yra „neatitinka taksonomijos reikalavimų“ ir apima visas subsidijas, kuriomis tiesiogiai ar netiesiogiai remiama iškastinio kuro gavyba arba vartojimas. Paskutinė kategorija yra „netaikoma“ ir apima subsidijas, kurių negalima priskirti ankstesnėms kategorijoms, pvz., rinkos mechanizmai (pvz., energijos gamybos pajėgumų rinka arba saugumo rezervai).

Kaip matyti iš Komisijos tyrimo duomenų, didžioji dauguma subsidijų atsinaujinantiesiems energijos ištekliams (79 mlrd. EUR iš visų 2020 m. skirtų 81 mlrd. EUR) priklauso kategorijai „atitinka taksonomijos reikalavimus“ (likę 2 mlrd. EUR subsidijų paskirstyti kategorijoms „neatitinka taksonomijos reikalavimų“ ir „netaikoma“, kurios daugiausia apima mokesčių arba papildomų mokesčių už atsinaujinančiųjų išteklių energiją sumažinimą kai kuriuose pramonės sektoriuose). Kita vertus, dauguma subsidijų iškastiniam kurui priskiriamos prie kategorijos „neatitinka taksonomijos reikalavimų“. Kitoms dviem kategorijoms („neatitinka taksonomijos reikalavimų – pereinamojo laikotarpio“ ir „netaikoma“) priskiriamos, pavyzdžiui, subsidijos anglių kasyklų restruktūrizavimui ir išmokos kasybos sektoriuje dirbančių asmenų socialiniams pokyčiams. Šioms dviem kategorijoms 2020 m. teko 2,8 mlrd. EUR iš visų 50 mlrd. EUR subsidijų iškastiniam kurui. Kategorijoje „visų rūšių energija“ maždaug 63 proc. visos 26 mlrd. EUR subsidijų sumos 2020 m. pateko į kategoriją „atitinka taksonomijos reikalavimus“, o kitos priemonės (pvz., mokesčių už energiją sumažinimas ir dotacijos tam tikrai veiklai ir investicijoms) priklausė kitoms trims kategorijoms. Tiek elektros energijos, tiek branduolinės energijos gamybos atveju didžioji dauguma subsidijų (daugiau nei 80 proc.) 2020 m. pateko į kategoriją „neatitinka taksonomijos reikalavimų – pereinamojo laikotarpio“.

[29] Svarbu nepamiršti, kad tuo metu, kai Europos Komisija rengė tyrimą, ji jau buvo pasiūliusi Taksonomiją papildantį klimato srities deleguotąjį aktą, kuriame aptariama branduolinės ir dujų energetikos veikla, tačiau teisėkūros institucijų priėmimo procesas dar nebuvo baigtas ir deleguotasis aktas dar nebuvo įsigaliojęs.

[30] Išsamus kiekvienos klasifikacijos aprašymas pateiktas Komisijos tyrimo 5.1.2 skyriuje „ES taksonomijos klasifikacija“.

9 diagrama. Subsidijų klasifikavimas, atsižvelgiant į suderinamumą su 2020 m. taksonomijos klasifikacija

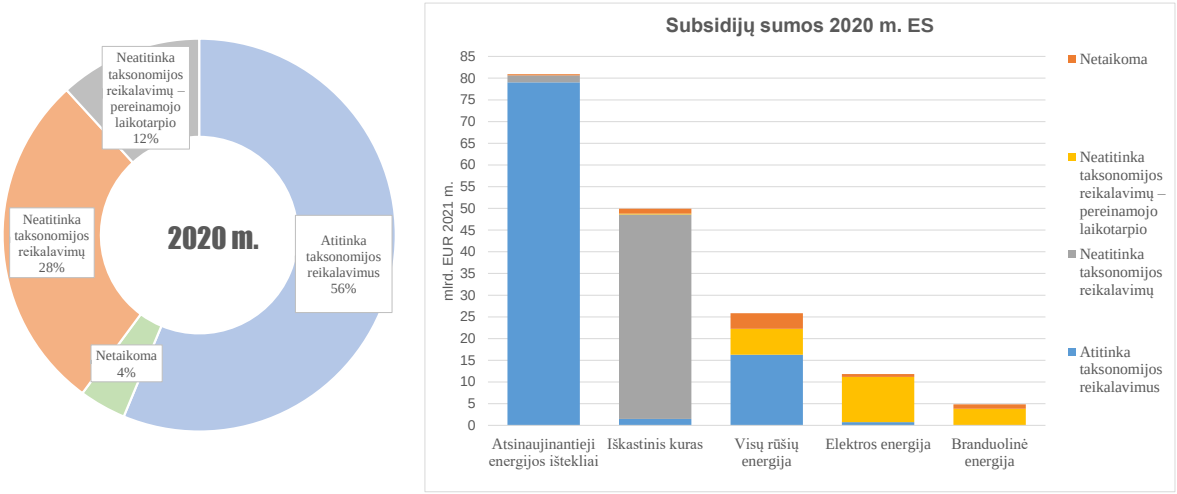

Šaltinis: „Study on energy subsidies and other government interventions in the European Union – 2022 edition“.

4. Išvados

Dėl pastarojo meto geopolitinių įvykių ir padidėjusių energijos kainų Europos Sąjungoje prireikė naujų politinių iniciatyvų. Šios naujos iniciatyvos savo pobūdžiu yra išskirtinės, tačiau gali iš esmės paveikti energijos rinką ir energetikos infrastruktūrą. Mažesnis energijos suvartojimas ir nuolatinis priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimas gyvenamųjų namų, energetikos, transporto ir pramonės sektoriuose padės sumažinti iškastinio kuro importą, paspartins perėjimą prie švarios energijos ir padidins energijos tiekimo saugumą ES. Tai reiškia, kad siekiant šių ir ES klimato politikos tikslų reikia ir toliau mažinti susijusias subsidijas iškastiniam kurui ir nukreipti išteklius į atsinaujinančiuosius energijos išteklius ir energijos vartojimo efektyvumą. Vidutinės trukmės laikotarpiu smarkiai sumažėjus dujų vartojimui, greičiausiai sumažės ir subsidijos dujoms. Dabartinės didelės dujų kainos ir tikėtinas laikinas elektros energijos gamybos kūrenant anglimi padidėjimas neturėtų lemti gerokai didesnių subsidijų iškastiniam kurui. Be to, per ateinančius kelerius metus taip pat reikia atsižvelgti į politinius aspektus, susijusius su įperkamumu. Tikėtina, kad kai kuriose ES valstybėse narėse elektros energijos gamybos kūrenant anglimi arba lignitu pajėgumai, taip pat kai kurios atominės elektrinės, ir toliau bus naudojamos elektros energijai gaminti ilgiau, nei buvo tikėtasi anksčiau.

Siekiant pereiti prie švarios energijos, išvengti susaistymo ir neišnaudojamo turto, susijusio su iškastinio kuro technologijomis, bei kuo labiau sumažinti iškastinio kuro energijos naudojimą, reikia toliau investuoti į atsinaujinančiuosius energijos išteklius ir energijos vartojimo efektyvumą. Tam greičiausiai reikės energijos subsidijas nukreipti į atsinaujinančiuosius energijos išteklius ir energijos vartojimo efektyvumą, įskaitant paklausos atsaką. Naujai atsirandančios technologijos, pavyzdžiui, vandenilis iš atsinaujinančiųjų energijos išteklių, taps vis svarbesnės, o tai reiškia, kad subsidijos didės. Energijos vartojimo efektyvumas bus itin svarbus įgyvendinant plano „REPowerEU“ ir plano „Sutaupytos dujos – saugu žiemą“ tikslus. Šioms programoms reikalingos investicijos gali lemti didesnę finansinę paramą energijos vartojimo efektyvumui, t. y. didesnes subsidijas.

Be to, ES valstybės narės ėmėsi įvairių priemonių, kad sumažintų didelių mažmeninių energijos kainų poveikį. Tikėtina, kad šiomis priemonėmis bent jau trumpuoju ir vidutinės trukmės laikotarpiu bus padidintos energijos paklausos subsidijos namų ūkiams ir įmonėms.

Išsamūs Komisijos tyrimo dėl subsidijų rezultatai bus paskelbti kartu su šia ataskaita, kad būtų galima susidaryti išsamų padėties vaizdą.